

OLMASI GEREKEN EKOTURİZM

Zübeyde Hanım ALTUN İPEK
DOKA Uzmanı

Ekoturizm Tanımı Ve Özellikleri

Ekoturizm tanımı ilk olarak 1987 yılında Ceballos-Lascuarin tarafından yapılmasına rağmen 1960 ve 1970'li yıllarda da literatürde kullanıldığına dair örnekler vardır. Ekoloji kavramının turizm ile birleştirilmesi ile ortaya çıkan bir kavramdır. Aslında yapılan birçok tanımına rağmen fikir birliğine varılarak uluslararası anlamda kabul görmüş bir tanımlaması yoktur.

Yine de tanımlamaya gitmek gerekirse; ekoturizm; kültür turizmi, kırsal turizmi, spor turizmi ve inanç turizmi faaliyetlerini içerebilen doğanın korunmasını gözeten ve sosyal sorumluluk içeren, yerel halkın refah düzeyine katkıda bulunan sürdürülebilir bir turizm çeşididir denilebilir. Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES-The International Ecotourism Society) (1990)'nin tanımına göre ekoturizm; çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını geliştiren, doğal alanlara yapılan sorumlu seyahattir.

Bu ve benzeri tanımlara baktığımızda ekoturizmin odak noktasının sürdürülebilir, çevreye karşı duyarlı ve yerel halkın refahını gözeten doğal bir turizm olduğunu, kit-

le turizminin yoğunluğunun aksine turist sayısının azaltılması, doğal yapının korunması ve çevre üzerindeki baskının azaltılmasına odaklandığını, turistlerin harcamalarını doğanın korunmasına aktarmanın yollarının arandığını ve aktif katılım gerektiren bir turizm çeşidi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Türkiye'de diğer birçok yanlış uygulama gibi ekoturizmin sadece yayla ve doğa turizmi ile özdeşleştirilerek yanlış tanım ve uygulamalara gidildiği görülmektedir.

Petran Yaylası / Rize

Şavşat / Artvin

WTO'ya göre ekoturizmin amaçları (Ünal ve Kuter, 2009: 150);

- Turizmin doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (doğal ve sosyo-kültürel) alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin temini,

- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir.

Sonuç olarak ekoturizm yalnız boş vakitleri geçirme aktivitelerinden oluşmayıp yukarıda belirtilen unsurların bileşiminden oluşan sorumlu bir turizm çeşididir diyebiliriz. Ekoturist olarak nitelendirebileceğimiz kesim de özellikle doğal çevreyi, yerel kültürleri ziyaret edip anlamaya ve öğrenmeye çalışan bunun yanında onu korumak ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ve yerel halka gelir sağlayıcı faaliyetlere katılan bilinçli turistlerdir. Buradaki en önemli husus, kişilerdeki doğadan hoşlanma duygusunun doğaya zara vermeme, onu koruma ve geliştirme şeklindeki faaliyetlerle bütünleşmesidir (Demir ve Çevirgen, 2006: 119-120).

Ekoturizm Planlaması ve Pazarlaması

Turizm planının başarısını etkileyen en önemli faktörler; doğal ve kültürel kaynakların taşıma kapasitelerinin göz önünde bulundurulması, yerel halkın aktif katılımı, diğer sektörler bölgesel ve ulusal gelişme planları ile entegrasyonun sağlanmasıdır (Demir ve Çevirgen, 2006: 155). Yani turizm planlamasının fiziksel planlama, ekolojik planlama ve bölgenin taşıma kapasitesinin ortaya çıkarılması aşamalarından oluşması gerekmektedir.

Çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmeyi bü-tünleştiren sürdürülebilir bir ekoturizm planlaması aşağıdaki unsurları içermelidir (Wight, 1997' den aktaran: Demir ve Çevirgen, 2006: 155):

- Amaçların dikkatli bir şekilde belirlenmesi,
- Doğal kaynakların ve ekosistemlerin anlaşılması,
- Arazi mülkiyetleri, kaynak yönetimi ve kullanım yapılarının anlaşılması,
- Ekosistemleri tehdit eden faktörlerin anlaşılması,
- Su ve arazi yönetim planlarının bir parçası olarak ekoturizm stratejisinin oluşturulması,
- Ekoturizm işletmelerinin gelişmesi için detaylı planların hazırlanmasıdır.

Ekoturizmin herhangi bir aşamasında başarılı olabilmek için ekoturizmin somut bir tanımın yapılmasının yanı sıra ekoturizm pazarındaki işletmelerin içinde şeffaflık ve kesin başarı göstergelerinin belirlenmesi şarttır. Ayrıca bir kamu değer sistemi ve prosedür oluşturmak ekoturizm rezervindeki ilerlemeyi değerlendirmek için başarının ayrılmaz parçasıdır (UBCBlog, Ecotourism (2012) <https://blogs.ubc.ca/jaynespooner/author/jaynes/>).

Etkili bir ekoturizm planlamasının ardından ise ekoturizm pazarlamasına geçilebilir. Ekoturizm pazarlamasında dikkat edilecek en önemli unsur doğru destinasyon seçimi olacaktır. Yani ekoturizm ürününün doğru tespit edilmesi önemlidir. Bu ürün tespitinde de muhakkak ekoturizm planlamasında ortaya çıkarılan kriterlere göre hareket

Trabzon

Çamlıhemşin / Rize

edilmelidir. Macera turizmüne ya da yayla turizmüne hitap edebilecek bir destinasyonun ekoturizm destinasyonu olarak pazarlanmaması gerekir. Ayrıca ürünle birlikte bu turizm ürününü destekleyecek destinasyonun alt yapısının da geliştirilmesi gerekir. Destinasyon ayrımı kadar önemli bir diğer unsur ise hedef kitle ayrımıdır. Zira seyahat amacı destinasyonun kültürünü, doğal yapısını tanımak ve aynı zamanda söz konusu bölgenin sürdürülebilirliği ve geliştirilmesine katkı yapma bilincine sahip olan ve yerel halka gelir sağlayabilecek bir ekoturist profili kesin hatlarla belirlenmeli ve pazarlama faaliyetlerinin bu kitleye yönelik yapılması gerekir. Ayrıca hedef kitle kadar sektörde faaliyette bulunacak firmaların da desteklenmesi ve geliştirilmesi önemlidir. Özetle ekoturizm pazarlaması aşağıdaki aşamaları içermelidir;

- Ekoturizm ürününün ekoturizm planına göre belirlenmesi
- Ekoturizm ürününü destekleyecek destinasyon alt yapısının geliştirilmesi
- Ekoturizm faaliyetlerinin ana unsurunu oluşturan yerel halkın sürece dahil edilmesi ve eğitilmesi
- Ekoturizm ürününü kullanacak olan ekoturist profilinin belirlenmesi ve bunlara yönelik faaliyetlerin planlanması
- Ürünün imajını da içerecek bir markanın belirlenmesi ve konumlandırma çalışmalarının yapılması
- Ekoturizm endüstrisinde faaliyette bulunacak firmaların geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması
- Tüm bu unsurları içerecek pazarlama stratejileri ile pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi

Ekoturizm faaliyetlerinin başarıya ulaşabilmesi için tüm bu unsurları içeren bir planlama ve pazarlamanın yapılması önemli olacaktır.

Karagöl / Şavşat / Artvin

Gümüşhane

110

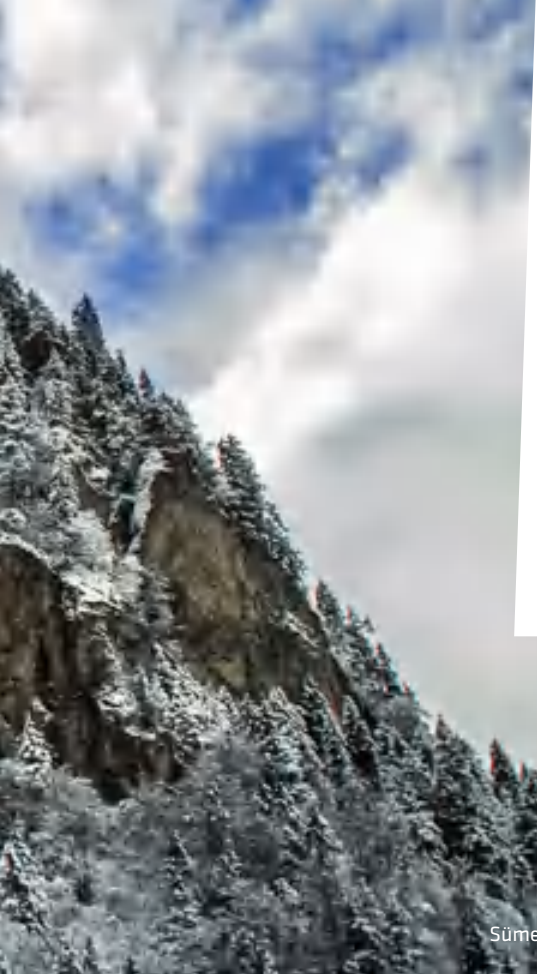
Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm Örnekleri

Dünyada ilk ekoturizm faaliyetlerinin Alpler’ de çift-çilerin turistlere evlerini açmaları ile başladığı söylenebilir. Şüphesiz bölgeye turistleri çeken ise Alpler’ in doğal güzellikleridir. Ekoturizmin yoğun olarak yapıldığı ülkeler arasında Meksika, Costa Rica, Ekvator, Belize, Brezilya, Kenya, Botswana, Nepal, Amerika, Tayland, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya sayılabilir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün kayıtlarına göre Güney Afrika’ yı 1990 yılında yaklaşık 1 milyon doğa ziyaretçisi ziyaret etmiş iken 2005 yılına gelindiğinde bu rakam 7 milyonu aşmıştır. Benzer bir gelişme Endonezya’ da 2 milyonluk bir ziyaretçi kapasitesinden 5 milyonluk bir rakama ulaşılması ile yaşanmıştır. Ancak popüleritesi yüksek bu gibi alanlarda zamanla doğal çevrenin bozulduğu ve doğaya zarar veren ve taşıma kapasitesini aşan faaliyetlerden oluşan uygulamaların artık ekoturizm olarak sayılamayacağı söylenebilir.

1990 yılında Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES) kurulmuştur. Topluluk, üyelik hizmetleri, sektörel yardımlar ve eğitim programları ile kurumlara yardım, toplumsal ve bireysel gelişim ile ekoturizm prensipleri alanlarına

kendini adanmıştır (TIES (1990), “About TIES”(t.y.), <http://www.ecotourism.org/ties-overview>). Ayrıca kurum ekoturizmin en önemli gerekleri olan çevrenin korunması, bio-kültürel çeşitlilik ve sürdürülebilir toplumsal gelişimi sağlama yönünde faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunun dışında uluslararası alanda etkili bir kurum olan Birleşmiş Milletlerin de çevrenin korunması ve yerel halklara ekonomik getiri sağlayan çalışmalarının yanı sıra 2002 yılını Uluslararası Ekoturizm Yılı ilan etmesi ekoturizm alanındaki önemli gelişmelerdendir. Buna paralel olarak örgüt aynı yıl içinde Kanada’da Dünya Ekoturizm Zirvesi gerçekleştirmiş ve bu zirvede alınan kararlar ve belirlenen standartlar ile ekoturizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Ekoturizm alanında Türkiye’ de de dünyadaki gelişmelere paralel olarak 2002 yılında ilk “Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği” kurulmuştur. Dernek sürdürülebilir turizm, çevre ve ekoturizm alanlarında çalışmalar yapmak, bu alanlarda tanıtım faaliyetlerinde bulunmak, bu alanlarda projeler geliştirmek, ulusal ve uluslararası kurumlar ile işbirliği yapmak ve yeni ekoturizm ürünleri gelişt-

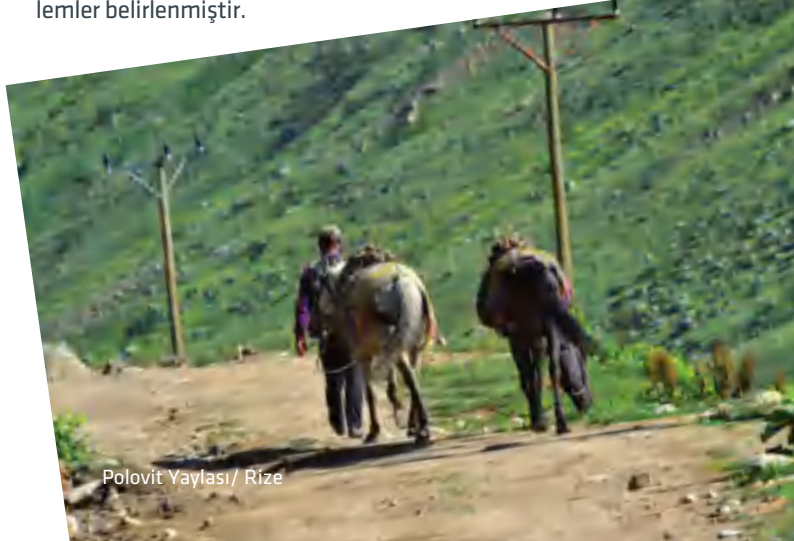
Sümela Manastırı/ Trabzon

Huser Yaylası/ Rize

tirilmesini sağlamak gibi faaliyet ve amaçları vardır. Bu dernek dışında 2003 yılında “Küre Dağları Ekoturizm Derneği” kurulmuştur. Dernek 2000 yılında Küre Dağlarının Milli Park olarak ilan edilmesi üzerine kurulmuştur. Derneğin ilk çalışması bölgedeki yerel halk ile bölge turizmi için neler yapılabileceğinin istişare edildiği toplantılar düzenlenmesi olmuştur. Bu toplantılar sonucunda bölge halkı ile birlikte oluşturulan üç proje hayata geçirilmiştir. Bu projelerden biri “Zümrüt Köyü Ekoturizm Uygulama Projesi”dir. Bu proje ile köyde ekoturizmin altyapısını oluşturulması ve köylüler için alternatif gelir kaynağı oluşturulmaya çalışılmıştır. Köyde ev pansiyonculuğu teşvik edilmiş, köy kadınlarının yerel ürünlerini turistlere nasıl sunacakları öğretilmiş ve bu ürünler için ürün logosu çalışması yapılmış, köyde farklı aktivitelerin geliştirilmesi sağlanmış ve köyde rehber yetiştirilmesi gibi çalışmalar yapılmıştır. Bu proje dışında “Engelli Dostu Milli Park: Küre Dağları Projesi” ile “Azdavayda Ekoturizmin Geliştirilmesi Projesi” bölgede yerel halk ile yapılan toplantılar sonucunda ortaya çıkarılan ve uygulanan projeler olmuştur.

Bunun dışında devlet tarafından yapılan plan ve programlarda da ekoturizme yer verilmeye başlandığı görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın “Türkiye Turizm Stratejisi 2023” adı altında yayınlamış olduğu planda turizmin gelişme eksenlerinden Turizmin Çeşitlendirilmesi için geliştirilen strateji “ Alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir. Ayrıca planda Batı ve Orta Karadeniz Ekoturizm Bölgesi, Antalya Ekoturizm Bölgesi, Antalya Doğusu ve Mersin Ekoturizm Bölgesi ve GAP Ekoturizm Bölgesi olarak Türkiye genelinde ekoturizmin gelişebileceği alanlar ekoturizm bölgeleri olarak belirlenmiştir. Planda ekoturizme yönelik; alt yapının geliştirilmesi, spot merkezlerin belirlenmesi ve eylem planlarının hazırlanması hedeflenmiştir. Bu stratejide ekoturizm ve yayla turizmi için uygun alanlarda “alan yönetim planları”nın hazırlanması, tur güzergahlarının belirlenerek ziyaretçilere sunulması, yerel halkın pansiyonculuğa teşvik edilmesi ve yerel ürünlerin üretim ve sunumu ile servis ve kalite gibi konularda eylemler belirlenmiştir.

Polovit Yaylası/ Rize

Sazalan Yaylası / Şalpazarı / Trabzon

Tüm bu çalışmaların yanında ekoturizmin tanımında yer alan kriterlerin bile yerine getirilmediği, yapılan uygulamalarda sürdürülebilirliğin dikkate alınmadığı ve çevrenin korunmasına ve bölgelerin taşıma kapasitelerine dikkat edilmediği, ekoturizmin yalnızca yayla turizmi ile veya genel olarak doğa turizmi ile özdeşleştirildiği ve yetki kargaşası sonucunda planlamalarda yer verilen stratejilerin uygulanmadığı görülmektedir.

Türkiye'nin ekoturizm potansiyelini oluşturması açısından bakıldığında şuan için Türkiye' de T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü sorumluluğunda genel olarak 44 adet Milli Park, 30 Tabiat Koruma Alanı, 229 Tabiat Parkı, 111 Tabiat Anıtı, 81 Yabani Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bunlar dışında ise 1273 Doğal Sit, 16 Özel Çevre Koruma Bölgesi, 11 Dünya Miras alanı ve 1 tane Biyosfer Rezerv alanının mevcut olduğunu görmekteyiz. Bu ve benzeri diğer rakamlar göz önüne alındığında ise Türkiye'nin karasal alanlarının 2013 yılı rakamlarına göre yaklaşık % 8'inin resmi koruma altında olduğu söylenebilir.

Ayrıca Türkiye' de kuş çeşitleri 420 adet iken tüm Avrupa' da 500 kuş çeşidinin olması, yine Avrupa' da tespit edilen 12.000 bitki çeşidinden 9.000'ninin ülkemizde olması Türkiye'nin ekoturizm alanındaki potansiyelini göstermektedir. Türkiye'nin bu zengin doğa güzelliklerinin yanında doğu ile batının kesişme noktasında oluşunun getirdiği kültür zenginliği ekoturizm için büyük potansiyel oluşturmaktadır. Tüm bu olumlu rakamlara rağmen Türkiye' de ekoturizm tam anlamıyla uygulanamamakta, istatistikleri sağlıklı bir şekilde tutulamamakta ve kayıtlar doğa turizmi gibi genel ifadelere dayanmakta dolayısı ile ülkeye ne kadar ekoturist geldiği ya da ülke içinde ne kadar turistin bu amaçla seyahat ettiği tam olarak bilinmemektedir.

Samandıra Yaylası / Maçka / Trabzon

Doğu Karadeniz Bölgesinde Ekoturizm Potansiyeli

Doğu Karadeniz Bölgesi genel olarak kendine özgü doğal yapısı, sahip olduğu bitki ve hayvan çeşitliliği ve bölgeye özgü kültürü ile önemli bir ekoturizm potansiyeline sahiptir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007 yılında hazırlanan "Türkiye Turizm Stratejisi (2023)"nde Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Trabzon, Ordu, Rize, Artvin ve Giresun illeri ekoturizm potansiyeline sahip bölgeler arasında belirtilmiştir. Ekoturizmin geliştirilmesi için belirlenen bu bölgelerde, yerel mimarının korunması, özellikle yerel mimariye sahip bu tür yapılaşmalarda pansiyonculuğun teşvik edilmesi, her bölgeye özgü yerel ürünlerin ön plana çıkarılması, yerel el sanatlarının yaşatılabildiği atölyelerin yapılması ve markalaşmanın sağlanması öngörülmektedir. Bölgede özellikle dağ-yayla turizmi gelişmekte, yerel halk yayla ve dağ evlerini pansiyonculukta kullanmakta, bu tür bölgelerde restoranlar açılmakta ve bu tür bölgelere günlük turlar düzenlenmektedir. Genel olarak bölgede turistlerin hizmetine sunulan küçük tesisler, çiftlik, ev pansiyonu ve küçük lokantaların yanı sıra büyük ve zengin turistlere yönelik konforu yüksek tesisler de mevcuttur.

Elevit Yaylası / Rize

Bölgede ayrıca bireysel olarak evini ziyaretçilere açan kişiler dışında köy halkının ortak çalışarak yaklaşık 6-8 hanenin evlerini ziyaretçilere açtığı ve ortak etkinlik ve gösteriler organize edilen köyler vardır. Bunlardan biri Ordu iline bağlı Kabakdağı Köyü ile diğerleri Giresun iline bağlı Şeyhli ve İnce Köyleridir. Ancak bu köylerin son zamanlarda kütle turizmüne hitap edecek şekilde uygulamalara tanık olduğu görülmektedir. Ayrıca tarihi yapıların otel olarak kullanıldığı veya yeni yapıların otantik bir şekilde restore edilerek ziyaretçilere sunulduğu örnekler de mevcuttur. Tüm bu örneklerin ortak noktası ziyaretçilere doğal, yerel ve sıcak karşılama ortamı ve yerel lezzetlerin sunulmasıdır.

Bölge doğal güzellikleri, yaylaları, bölgeye özgü hayvan ve bitki çeşitleri, hala el değmemiş kültürel yapısı ve gün ışığına çıkarılmamış birçok tarihi yapısı ile kendine özgü bir ekoturizm potansiyeline sahiptir. Bölgeye özgü belirgin sosyal-kültürel yapı, dağlar, yaylalar, biyoçeşitlilik, yerel şenlikler ve festivaller gibi bölgenin ekoturizmini geliştirmek için fırsatları vardır. Ancak ekoturizm faaliyetlerinin bir parçası olan atık yönetiminin olmaması, ziyaretçilere sunulan yöresel yemeklerin malzemelerinin bir kısmının bölge dışından getiriliyor olması, tanıtımın yeterince yapılamıyor olması, ekoturizm faaliyetlerinin çeşitlendirilemiyor ol-

ması, ekoturizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik özelliğini ve doğal çevrenin korunması kriterini barındırmıyor oluşu ve bu alanlarda strateji ve planlamanın eksik olması gibi handikaplar mevcuttur.

Trabzon ili sınırlarında kalan tarihi Kervan Yolu, İpek Yolunun bir uzantısı olan ve günümüzde hala aktif olarak kullanılan bir yol olma özelliği ile dikkat çekmektedir. Sürmene- Köprübaşı-Bayburt kesintisinden geçmekte olan güzergâh taş yolları, tarihi hanları, Türkiye'nin en yüksek rakımlı turbalığı, bitki ve hayvan çeşitliliği, bölgeye özgü el sanatları ile tam bir ekoturizm, kültür ve doğa turizmi destinasyonu olma potansiyeline sahiptir. Ayrıca güzergahın denize ulaştığı bölgede olan Araklı ilçesi ile Sürmene ilçelerinde bulunan Canayer Kalesi, Kalecik Kalesi, Sürmene Roşi Kalesi, Araklı Kalesi, Zavzaga, Halanik-Zeytinli, Humurgan-Sürmene Kaleleri bölgenin tarihi ve stratejik önemini göstermektedir. Anılan bu kalelerin hiçbirinin restorasyonu yapıp turizme açılmış durumda değildir. Bu güzergahla ilgili farkındalık yaratmak, güzergahın tam olarak tespit edilmesi ve mevcut hanlardan bir tanesinin restorasyonu ile ilgili 2011 yılında DOKA hibesi ile bir çalışma yapıldığı bilinmektedir. Bu güzergahın da ekoturizm güzergahı olarak düzenlenmesi ve pazarlanması bölge turizmüne katkı sağlayacaktır.

Limni Gölü / Gümüşhane

Bölgede Milli Park, Tabiat Koruma Alanı, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı ile Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları olmak üzere 425.036,53 hektarlık korunan alan sistemi bulunmaktadır. Özellikle Trabzon ilinde Uzungöl Tabiat Parkı ve Altındere Milli Parkı ile Rize'de Kaçkar Milli Parkı sınırlarında kalan Fırtına vadisi ekoturizm potansiyeli yüksek yerler olarak belirlenmiştir. Ancak özellikle bu bölgelerin bir nevi talana maruz kalarak daha çok kitle turizmine hitap ediyor olmaları acı bir gerçek olarak günümüzde karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu yerlerde otel ve pansiyon olarak hizmet verecek yapılaşmanın kontrolsüz bir şekilde gelişmiş olması, bölgelerin taşıma kapasitelerinin hesap edilmemesi, gelen turistlerin ekoturizmin ana prensiplerinden olan doğanın korunması bilincine sahip olmamaları, bu bölgelerde doğanın korunmasına yönelik var olan yasal düzenlemelerin ve yaptırımlarının caydırıcı olmaması veya uygulanamıyor olmalarından dolayı bölgede tam olarak ekoturizm yapılıyor diyemeyiz.

Örümcek Ormanları / Gümüşhane

Bölgede yer alan yukarıda bahsettiğimiz Korunan Alanlar birer ekoturizm potansiyeline sahip alanları oluşturmaktadır. Ekosistem hizmetlerinin ve kültürel değerlerin, tabiatla birlikte uzun vadeli korunması ve devamlılığın sağlanması maksadıyla mevzuatla tanımlanan ve yönetilen coğrafi bir alan olarak tanımlanmış Korunan Alan' lardan DOKA bölgesindeki örnekleri ise aşağıdaki gibidir;

Uzungöl / Trabzon

Milli Parklar;

Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır.

Tablo 1: DOKA Bölgesi Milli Parklar

İli	Adı	Alanı (Ha)	İlan Yılı
Trabzon	Altındere Vadisi Milli Parkı	4.467,71	1987
Rize, Artvin	Kaçkar Dağları Milli Parkı	52.970,08	1994
Artvin	Hatila Vadisi Milli Parkı	16.943,78	1994
Artvin	Karagöl – Sahara Milli Parkı	3.250,97	1994

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

Tabiat Parkları;

Karagöl / Artvin

Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır.

Tablo 2: DOKA Bölgesi Tabiat Parkları

Tabiat Parkı Adı	İli	İlçesi	Alanı (Ha)	İlan Yılı
Uzungöl	Trabzon	Çaykara	1.642,01	1989
Borçka Karagöl	Artvin	Borçka	368,20	2002
Ulugöl	Ordu	Gölköy	26,38	2009
Ağaçbaşı	Giresun	Dereli	89,32	2010
Sera Gölü	Trabzon	Akçaabat	21,95	2010
Koçkayası	Giresun	Dereli	252,16	2011
Limni Gölü	Gümüşhane	Torul	71,54	2011
Tomara Şelalesi	Gümüşhane	Şiran	6,63	2011
Çınarsuyu	Ordu	Ünye	6,68	2011
Kayabaşı	Trabzon	Maçka	134,1	2011
Çalcamili	Trabzon	Düzköy	8,85	2011
Görnek	Trabzon	Köprübaşı	5,1	2011
Sürmene Çamburnu	Trabzon	Sürmene	5,25	2011
Altıparmak	Artvin	Yusufeli	2.110,92	2013
Tunca Vadisi	Rize	Ardeşen, Fındıklı	4.082,45	2013
Akyamaç Şelalesi	Rize	Hemşin	49,9	2014
Çağlayandibi Şelalesi	Gümüşhane	Kürtün	17,29	2014
Handüzü	Rize	Güneysu	444,69	2014
Gümüşhane Karşiyaka	Gümüşhane	Merkez	84,01	2015
Isırlık	Rize	Merkez	12,43	2015
Beşikdağı	Trabzon	Beşikdüzü	20,93	2016
Balıkli Güneşli Şelaleleri	Artvin	Hopa	173,47	2017
Köroğlu	Giresun	Çamoluk	6,61	2017
Tavşan Tepesi	Artvin	Şavşat	5	2017
Aymaç	Giresun	Dereli	40,25	2017
Kadıralak	Trabzon	Tonya	363,86	2017
Cehennem Deresi	Artvin	Ardanuç	31,8	2018

Tabiat Anıtları;

Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dâhilinde korunan tabiat parçalarıdır.

Tablo 3: DOKA Bölgesi Tabiat Anıtları

Adı	İli	Alanı (Ha)	İlan Yılı	İlan Yılı
Kamilet Doğu Kayını	Artvin	0,10	2002	1989
Melodere Doğu Ladini	Artvin	0,10	2002	2002
Tar Deresi Bulut Şelalesi	Rize	310,00	2015	2009
Örümcek Ormanı Gökarnarı I	Gümüşhane	0,25	1995	2010
Örümcek Ormanı Gökarnarı II	Gümüşhane	0,25	1995	2010
Örümcek Ormanı Gökarnarı III	Gümüşhane	0,25	1995	2011
Örümcek Ormanı Gökarnarı IV	Gümüşhane	0,25	1995	2011

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

Tabiat Koruma Alanları;

Tabiat Koruma Alanları, bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları olarak tanımlanmıştır.

Tablo 4: DOKA Tabiat Koruma Alanları

Bulunduğu İl	Adı	Alanı (Ha)	İlan Yılı
Trabzon	Çamburnu Tabiat Koruma Alanı	1.746,28	1993
Artvin	Camili-Efeler Ormanı Tabiat Koruma Alanı	10.234,92	1998
Artvin	Camili-Gorgit Tabiat Koruma Alanı	4.995,42	1998
Gümüşhane	Örümcek Ormanı Tabiat Koruma Alanı	2.419,26	1998

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları;

Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ise av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının bulunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma planı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahalari şeklinde tanımlanmıştır.

Bölgenin sahip olduğu önemli potansiyellerden bir tanesi de eşsiz doğaya sahip yaylalardır. Şöyle ki 1990 yılında o zamanın Turizm Bakanlığı tarafından "Turizm Merkezi" olarak belirlenen 26 yayladan 20'si Doğu Karadeniz Bölgesinde yer almaktadır. Ancak o yıllar sonrası ekoturizmin yıldızını parlaması ile her iki turizm çeşidi birmiş gibi algılanarak algı yanlışlanmasına düşülmüş ve yanlış uygulamalara gidilmiştir. Aslen ekoturizm doğa koruyucu faaliyetler ile yerel halka gelir getirici faaliyetlerin odak noktasında olmasından özelliğini almaktadır. Dolayısı ile yayla turizmi diye lanse edilen turizm bir çeşit doğa turizmi olmaktadır ve doğanın korunması ya da yerel halka gelir sağlanmasını içeren faaliyetleri içererek ekoturizme hizmet etmemektedir. Ayrıca bölgede yaylaların yine taşıma kapasiteleri hesaplanarak bir planlama yapılmamış, doğal çevreyi koruyucu sürdürülebilir önlemler alınmadan kitle turizmine açılmışlardır. Bunun en güncel örneklerinden biri Rize ilinde yer alan Ayder yaylasıdır. Yine bir örnek daha vermek gerekirse Trabzon' da yer alan Kadıralak Yaylasının mor çiçek açma dönemlerinde taşıma kapasitesini aşan kitle turizmine hitap edecek şekilde turist akınına uğruyor oluşudur. Ayrıca Doka bölgesinde 28 adet T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilan edilmiş olarak Turizm Merkezleri ile Kültür ve Turizmi Koruma ve Gelişim Bölgeleri vardır.

Yukarıda bahsi geçen tüm bu korunan ve/ veya çeşitli statülerle ilan edilen alanlar dışında şüphesiz bölgede korunması gereken hayvan ve bitki sistemlerine sahip alanlar ile yerel kültürel özelliklere sahip destinasyonlar vardır. Bunlardan birisi de Artvin ili Arhavi ilçesinde bulunan Kamilet ve Durguna Vadileridir. Söz konusu alan-

Tablo 5: DOKA Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

Bulunduğu İl	Adı	Alanı (Ha)	İlan Yılı
Artvin	Artvin Yusufeli Çoruh Vadisi YHGS	232.217,00	2005
Gümüşhane	Gümüşhane - Şiran Kuluca YHGS	52.301,00	2006
Rize	Rize Çamlıhemşin Kaçkar YHGS	42.737,00	2005

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

da CITES (Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme) ve Bern (Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi) gibi uluslararası alanda Türkiye'nin de 1996 ve 1984 yıllarında imzaladığı anlaşmalar ile koruma altına alınan bitki türleri mevcuttur. CITES anlaşmasına göre korunan bitkilerden 114'ü, Bern anlaşmasına göre korunan bitkilerden 87'si ülkemizde bulunmaktadır ve söz konusu bu

Doğankaya/Düzköy/Trabzon

Camili (Macahel)
ARTVIN

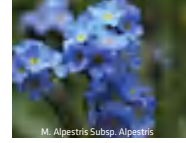
Türkiye'nin ilk ve tek Biyosfer Rezerv Alanı

vadiler bu bitki çeşitlerinden barındırmaktadır. Yine bu alan Conservation International (CI) tarafından dünya üzerindeki 34 Biyoçeşitlilik Sıcak Noktaları alanlarından biri olarak ilan edilmiştir. Bu açılardan baktığımızda söz konusu alan endemik bitki türlerine meraklı ekoturistler için birer destinasyon seçimi olabilir. Ancak koruma altına alınması gereken bu ve benzeri alanlar ancak uygun koruma ve sürdürülebilirlik planları sonrası ekoturizme açılmalıdır. Yine yukarıda bahsi geçen tabiat koruma alanı olarak ilan edilen Artvin ili Camili havzası da endemik türlere meraklı ekoturistler için cazip bir destinasyondur.

Bölgede ekoturizm için kullanılabilir bir diğer destinasyon da Trabzon ili Düzköy ilçesinde bulunan Çal Mağarası ve çevresidir. Tahmin edilen 4km uzunluğu ile aslında Türkiye' de sayılı mağaralardan olan bu alan ve çevresi önemli bir potansiyele sahiptir. Alanda yukarıda da bahsettiğimiz Çalcamili Tabiat Parkı ve kaya yapısı açısından yine Türkiye' nin sayılı alanlarından olabilecek tırmanma parkurları barındıran Doğankaya mevki vardır.

Türkiye genelinde olduğu gibi bölgede de ekoturizm pazarlamasının yapılabilmesi için öncelikle ekoturizmin tanımının yapılması ve sektör paydaşları tarafından anlaşılması gerekmektedir. Zira ekoturizm adı altında yanlış uygulamaların olduğu açıktır. Bölgede öncelikle ekoturizmin tam olarak ne olduğunun anlaşılmasını sağlayacak bilgilendirme ve eğitim çalışmaları yapılması gerektiği aşikardır. Başarılı bir ekoturizm için de yukarıda bahsettiğimiz ekoturizm planlaması ve pazarlaması aşamalarının uygulanması gerekmektedir. Özetle bölgede öncelikli olarak;

• Ekoturizmin tanımın yapılarak aslen ekoturizmin ne olduğu, hangi faaliyetlerden oluştuğu, arz ve talebini hangi kesimlerin oluşturduğu belirlenmelidir.

M. Alpestris Subsp. Alpestris

Camili Biyosfer Rezerv Alanı'nda, 110 familya ve 432 cinsle ait 990 adet vaskular bitkitaksonu doğal yayılışa sahiptir. Bu bitkilerin 23 adeti endemik olup, endemizm oranı %2.4'tür

Artvin ili 350'si nadir (199 endemik) olmak üzere yaklaşık 1864 bitki türü ile Antalya ve İstanbul'dan sonra ülkemizin en zengin üçüncü ilidir.

Paeonia mascula

Aquilegia olympica

Borçka ilçesi sınırları içerisinde kalan Camili Biyosfer Rezervinin %72'si ormanlık-çalılık olan bir havzadır.

Camili havzası ise yaklaşık 1000 civarında bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Lilium ponticum

- Bölgede ekoturizm potansiyeline sahip koruma alanları ve benzeri alanların hangilerinin öncelikli olarak ekoturizm için pazarlanması gerektiği belirlenmelidir.
- Bu potansiyel bölgelerin taşıma kapasiteleri belirlenmelidir.
- Bölgede potansiyel ekoturizm destinasyonları için marka ve konumlandırma çalışmaları belirlenmelidir.
- Bu bölgeler için çevreyi koruyucu sürdürülebilir planlar yapılmalıdır.
- Ekoturizm faaliyet gelirlerinin yerel halka gelir getirci özellikleri barındırması sağlanmalıdır.
- Yerel halk ve firmalar eğitilmelidir.
- Potansiyel ekoturistler belirlenmelidir.
- Potansiyel ekoturistlere yönelik pazarlama faaliyetleri belirlenmelidir.

Huser Yaylası / Rize

Çakıl Gölü

Ekoturizm yapısı gereği çevresel ve doğal kaynakların kullanımını gerektirmektedir. Bilinçli ekoturistler mümkün olduğunca doğal ve yöreye özgü ürünleri kullanıp kültürel tecrübe edinmek isterler. Ancak yapısının gerektirdiği bu durum ekoturizm faaliyetlerinin devamının sağlanması için eğer amacına uygun yürütül-

müyorsa bir sorun teşkil edecektir. Zira doğru kullanılmadan tüketilen doğal kaynaklar geri dönüşü olmadan yok olabileceği tehlikesini barındırmaktadır. Amacına, ilkelerine ve diğer turizm türlerinden ayrılan özelliklerine uygun olarak gerçekleştirilmeyen ekoturizm aktiviteleri, özellikle milli parklar gibi duyarlı ekosistemlerde oluşacak aşırı yoğunluk nedeniyle doğal kaynakların bozulmasına, hatta yok olmasına neden olmuştur. Bu sebeple ekoturizmin devamlılığının sağlanabilmesi için ekoturizm faaliyetlerinin yapılacağı bölgenin iyi tahlil edilmesi, söz konusu faaliyetlerin bölgeye yapacağı çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerinin hesaplanarak yapılacak planlama için göz önüne alınması gerekmektedir.

Bunların yanında ekoturizm faaliyetlerinin doğru bir şekilde planlanıp uygulandığı takdirde doğal kaynakları ve kültürel değerlerin korunması ve kırsal alanda ekonomik çeşitlilik yaratarak kırsal kalkınmayı sağlaması söz konusudur. Bu sebeplerden ötürü ulusal düzeyde hazırlanan plan ve programlarda ekoturizm faaliyetlerine yer verilmeli ve bilinçli bir planlama ile ekoturizm faaliyetlerin ülke geneline yayılması sağlanmalıdır.

Ekoturizm de başarı elde edilebilmesi için olmazsa olmaz koşullardan bir diğeri de yapılan planlama süreçlerine yerel halkın dahil edilmesi ve bilinçlendirilmesi olacaktır. Çünkü ekoturizm faaliyetleri yapısı gereği yerel halkın bizzat uyguladığı, sunduğu ve izin verip kabullendiği ölçüde hayata geçirilebilecektir. Zira hem yaşadıkları bölge için elde edecekleri fayda hem de ekoturizm faaliyetlerinin yaratacağı yeni iş imkanları ve iyileştirilen çevre şartları ile elde edecekleri faydalar kendilerine anlatılmalıdır. Ayrıca halk yanında yerel aktörler olan sivil toplum kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşları da sürece dahil edilmeli, bilgi ve tecrübelerinden faydalanılmalıdır. Tüm bunlar ise ekoturizmin sürdürülebilirliğine dolayısı ile bölge ve ülke kalkınmasının sürdürülebilirliğine hizmet edecektir. Ancak tüm planlar yapıldıktan sonra uygulama aşamasında da sadece ekonomik fayda sağlamayı amaçlayan yatırımlar değil de, bölge halkının ekonomik fayda elde edebileceği sistemler oluşturulması gerekecektir. Zira bu unsur da ekoturizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sazalan Yaylası/ Tabzon

Gelincik

Kaynakça

- Demir, Cengiz ve Çevirgen, Aydın (2006), "Ekoturizm Yönetimi", 1.Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TIES (1990), "About TIES" (t.y.), <http://www.ecotourism.org/ties-overview> (18.12.2018)
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (1983), Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, "Korunan Alanlar", <http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar> (20.12.2018)
- UBCBlog, "Ecotourism", <https://blogs.ubc.ca/jaynespooner/author/jaynes/> (19.12.2018)
- Ünal, H.Emre ve Kuter, Nazan (2009), "Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri", Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 9 (2): 148-149-150